

จิตวิญญาณของผู้บริหาร ในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ

(The Spirituality of the Administrators in Prototype Schools)

อำนาจ อยู่คำ *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป และค้นหาคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารที่สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบจากผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป โดยมีตัวแปรที่ศึกษา คือ จิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรักความปรารถนาดี ด้านความจริงใจเสียสละ ด้านความสามารถทางปัญญา ด้านความเป็นผู้นำ และด้านแรงบันดาลใจ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 985 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 93 คน ครูจำนวน 892 คน ในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ 31 โรงเรียน โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย 31 โรงเรียน และโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป 31

โรงเรียน ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งตั้งอยู่ใน 25 จังหวัด ทั่วประเทศ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามการแสดงออกทางจิตวิญญาณของผู้บริหาร 5 ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย โดยใช้วิธี LSD และการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) โดยวิธีแต่ละขั้นตอน (Stepwise Method)

ผลการวิจัย พบว่า ระดับจิตวิญญาณของผู้บริหาร โดยภาพรวม ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป อยู่ในระดับ สูง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรักความปรารถนาดี และด้านแรงบันดาลใจ สามารถจำแนกความเป็น

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบจากผู้บริหาร
สถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษา
ทั่วไปได้

คำสำคัญ: จิตวิญญาณ,ผู้บริหารสถานศึกษา,
ต้นแบบ

Abstract

The purposes of this research were to compare the levels of an administrator's spirituality in prototype schools network schools and general schools and to determine what spiritual characteristics that could classify successful administrators in prototype schools from those in network schools and general schools. Five aspects of administrator's spirituality were under study : love and good wishes, sincerity and devotion, intelligence, leadership, and inspiration. The sample consisted of 985 persons: 93 administrators and 892 teachers working in 31 prototype schools, 31 network schools and 31 general schools, located in 25 provinces throughout the country. The instrument used for collecting data was a rating scale questionnaire on the five aspects of spirituality as mentored earlier. The statistical data analysis involved mean, standard deviation, one-way ANOVA, LSD method, and discriminant analysis using the stepwise method.

The results of this study were as follows: the level of administrator's spirituality in the three types of schools as a whole appeared on a high level. When comparing the levels of the administrators' spirituality in the three school types, it was found different at .001 significance level and took their. The spiritual characteristics that could

classify the administrators in prototype schools from network schools and general schools were love and good wishes, and inspiration.

Keywords: Spirituality; Administrators in
prototype Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ นักเศรษฐศาสตร์ทั่วไป และนักเศรษฐศาสตร์การศึกษาเห็นตรงกันว่า การศึกษาไม่ใช่การบริโภคแต่เป็นการลงทุน ถ้าประเทศชาติลงทุนด้านการศึกษาได้อย่างกว้างขวางสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การลงทุนด้านการศึกษาจะให้ผลตอบแทนอย่างงดงาม (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2544, หน้า 30) ประเทศไทยมีการลงทุนที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ เกือบทุกประเทศ แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังต่ำกว่าประเทศในเอเชียที่ลงทุนทางการศึกษามากกว่าไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 18-19) แม้รัฐมีความพยายามในการแก้ปัญหาด้วยการปรับโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการ จัดให้มีระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการส่วนกลาง ระเบียบบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษา ระเบียบบริหารราชการในสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคล และให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล กระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่คุณภาพการศึกษายังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร ในปี พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 50 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2547 หน้า 6-12)

ปัญหาที่ก่อให้เกิดวิกฤตคุณภาพทางการศึกษาปัญหาหนึ่งที่ถูกนำมากล่าวกันมากในขณะนั้นคือปัญหาเรื่องจิตวิญญาณในการทำงานของครูของผู้บริหาร ดังจากการวิเคราะห์สถานการณ์ครูไทยวันนี้ ในรายการกรอกรสถานการณ์ ที่ออกอากาศทางช่อง 11 ในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ.2549 ได้กล่าวถึงปัญหาการทำงานของครูในปัจจุบันว่าครูมีจิตวิญญาณและความเชื่อแตกต่างจากสมัยก่อน คนสมัยก่อนเป็นครูเพราะตั้งใจจะเป็น แต่ปัจจุบันคนที่ตั้งใจเรียนวิชาชีพครูและออกมาเป็นครูมีน้อยมาก จิตวิญญาณและความเชื่อเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมในการทำงานและการพัฒนาตนเอง (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2549) ครูจะต้องมีจิตวิญญาณการทำงาน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2549) คนจะเป็นครูต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู ต้องรักเด็กมีความสุขกับการทำงาน (พระธรรมโกศาจารย์, 2549) สังคมในอดีตให้ความสำคัญกับอาชีพครูมาก คนที่เรียนดีที่สุดจะถูกคัดเลือกให้เรียนครู แต่ปัจจุบันทั้ง ครูและผู้บริหารค่อนข้างมีปัญหาทั้งความประพฤติ และการปฏิบัติ (อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, 2549 หน้า Online 1) ดังนั้นจึงควรเร่งจัดระบบการพัฒนา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้ได้รับการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2548, หน้า 14) ประเวศ วะสี ได้อ้างคำกล่าวของท่านดาไลลามะว่า “โลกขณะนี้ เป็นโรคขาดพร่องทางจิตวิญญาณ (Spiritual Deficiency) สิ่งที่ต้องทำคือ การปฏิวัติทางจิตวิญญาณ (Spiritual Revolution)” (ประเวศ วะสี, 2549, หน้า Online) ผู้บริหาร เป็นทั้งครู

และเป็นทั้งผู้บริหารในสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารขาดจิตวิญญาณของผู้บริหาร เป็นคนที่ไม่เอาจริง ไม่ตั้งใจในการบริหาร ไม่มีทักษะ ในการบริหาร ไม่มีระบบ ขาดศีลธรรม ขาดความรักความศรัทธา ในวิชาชีพ องค์กรจะไปสู่ความ เป็นเลิศไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 1)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียน มีความสนใจที่จะทำการศึกษารื่องดังกล่าวอีก ทั้งเรื่องนี้ยังมีการทำวิจัยไว้น้อยมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาทางด้านการศึกษา โดยสนใจ ทำการศึกษาเปรียบเทียบ และค้นหาตัวแปรทางจิตวิญญาณที่สามารถจำแนกและมีความสอดคล้องกับผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินและรับรองจากสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษาให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจิตวิญญาณของ ผู้บริหาร ในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และ โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตวิญญาณของ ผู้บริหาร ในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป
3. เพื่อ ค้นหาคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของ ผู้บริหารที่สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบจากผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาดั้งแบบ 31 โรงเรียน โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่าย 31 โรงเรียน และโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป 31 โรงเรียน จำนวน 3,977 คน ใน 25 จังหวัด ทั่วประเทศ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 93 คน ครู 892 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 985 คน การเลือกกลุ่ม ตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล กลุ่มผู้บริหารเลือกแบบเจาะจงเลือกผู้บริหารสถานศึกษาทุกโรงเรียน กลุ่มครูเลือกด้วยการสุ่มอย่างง่ายจากครูในโรงเรียน ในกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้ ตารางเลขสุ่มจากบัญชีรายชื่อ ตามบัญชีถือจ่าย เงินเดือนของแต่ละ โรงเรียน

ตัวแปรที่ทำการศึกษา คือ จิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) ด้านความรักความปรารถนาดี ประกอบด้วย ก) การแสวงหาความรู้มาพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ข) เจตนาที่จะให้ผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จ ค) เจตนาที่จะให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านความจริงใจ เสียสละ ประกอบด้วย ก) การทำงานด้วยอุดมการณ์ ข) การทุ่มเทและอุทิศเวลาให้กับการทำงาน ค) การมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน 3) ด้านความสามารถทางปัญญา ประกอบด้วย ก) การมีปัญญาทางอารมณ์ ข) การมีจิตสำนึกที่ดี 4) ด้านความเป็นผู้นำ ประกอบด้วย ก) การเป็นแบบอย่าง ข) การนำการเปลี่ยนแปลง และ 5) ด้านแรงบันดาลใจ ประกอบด้วย ก) ความเชื่อมั่นในตนเอง ข) ความมุ่งมั่นในการทำงาน ค) ความศรัทธาในผลสำเร็จ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามการแสดงออกทางจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 2 ฉบับ ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) และตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 50 คน ครู จำนวน 100 คน วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคฉบับที่ 1 มี 4 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามจิตวิญญาณด้านความรักความปรารถนาดีของผู้บริหารสถานศึกษาค่าความเชื่อมั่น .97 ตอนที่ 2 แบบสอบถามจิตวิญญาณด้าน ความจริงใจ เสียสละของผู้บริหารสถานศึกษา ค่าความเชื่อมั่น .98 ตอนที่ 3 แบบสอบถามจิตวิญญาณด้านความสามารถทางปัญญาของผู้บริหารสถานศึกษาค่าความเชื่อมั่น .98 ตอนที่ 4 แบบสอบถามจิตวิญญาณด้านความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ค่าความเชื่อมั่น.98 โดยครูเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามจิตวิญญาณด้านแรงบันดาลใจของผู้บริหารสถานศึกษา ค่าความเชื่อมั่น.89 โดยผู้บริหารเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยขอความอนุเคราะห์ทำหนังสือขอเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุลส่งข้อมูลไปทางไปรษณีย์ถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยประสานขอความร่วมมือผู้ประสานงานช่วยในการรวบรวมข้อมูลส่งแบบสอบถาม

กลับและบางโรงเรียนผู้วิจัยเดินทางไปเก็บ
ด้วยตนเอง ได้ข้อมูลในส่วนของกลุ่มตัวอย่าง
ผู้บริหาร จำนวน 93 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างครู จำนวน 877 ฉบับ
คิดเป็นร้อยละ 98.32

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับ
จิตวิญญาณการเป็นผู้บริหารของผู้บริหาร
สถานศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ()
และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้
โปรแกรม SPSS for Windows (Version 11.01)

การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบระดับ
จิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม
การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way
ANOVA) และการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ (Multiple
Comparisons) โดยใช้วิธี LSD (The Least
Significant Difference Method)

การค้นหาดัชนีที่สามารถจำแนก
ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบจากผู้บริหาร
สถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษา
ทั่วไป ใช้การวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant
Analysis) โดยวิธีแต่ละขั้นตอน (Stepwise Method)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับจิตวิญญาณ
ของผู้บริหาร พบว่า โดยภาพรวม ผู้บริหาร
สถานศึกษาด้านแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย
และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป มีจิตวิญญาณ
ของผู้บริหารอยู่ในระดับสูง โดยผู้บริหาร
สถานศึกษาด้านแบบมีจิตวิญญาณของผู้บริหาร
อยู่ในลำดับสูงสุด รองลงมา คือ ผู้บริหาร
สถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษา
ทั่วไป ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายด้าน ทั้ง 5
ด้าน พบว่า จิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรัก
ความปรารถนาดี ด้านความจริงใจเสียสละ
ด้านความสามารถทางปัญญา ด้านความเป็นผู้นำ
ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบมีจิตวิญญาณ
ของผู้บริหาร อยู่ในระดับ สูงที่สุด ส่วนผู้บริหาร
สถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษา
ทั่วไปอยู่ในระดับ สูง ตามลำดับ และจิตวิญญาณ
ด้านแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ
และผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายมีจิตวิญญาณ
ของผู้บริหาร อยู่ในระดับ สูง ส่วนผู้บริหาร
สถานศึกษาทั่วไป อยู่ในระดับ ปานกลาง
ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายและผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป โดยภาพรวมและรายด้าน

จิตวิญญาณของผู้บริหาร	ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ (n = 31)			ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย (n = 31)			ผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป (n = 31)		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ความรักความปรารถนาดี	4.54	0.27	สูงที่สุด	4.13	0.22	สูง	3.91	0.35	สูง
ความจริงใจเสียสละ	4.64	0.27	สูงที่สุด	4.27	0.24	สูง	3.99	0.37	สูง
ความสามารถทางปัญญา	4.55	0.32	สูงที่สุด	4.17	0.27	สูง	3.86	0.42	สูง
ความเป็นผู้นำ	4.57	0.29	สูงที่สุด	4.16	0.26	สูง	3.89	0.41	สูง
แรงบันดาลใจ	3.86	0.21	สูง	3.62	0.29	สูง	3.49	0.24	ปานกลาง
รวม	4.43	0.23	สูง	4.07	0.20	สูง	3.83	0.31	สูง

2. ผลการเปรียบเทียบระดับจิตวิญญาณของผู้บริหาร ในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายและ โรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป โดยภาพรวม พบว่าระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารทั้ง 5 ด้าน คือ จิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรัก ความปรารถนาดี ด้านความจริงใจเสียสละ ด้านความสามารถทางปัญญา ด้านความเป็นผู้นำ

และด้านแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารในแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เช่นเดียวกันดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา
ต้นแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายและผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป โดยภาพรวม
และรายด้าน (n = 93)

จิตวิญญาณของผู้บริหาร	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ความรักความปรารถนาดี	ระหว่างกลุ่ม	6.35	2	3.17	38.48***	.000
	ภายในกลุ่ม	7.43	90	0.08		
	รวม	13.78	92			
ความจริงใจเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	6.76	2	3.38	37.30***	.000
	ภายในกลุ่ม	8.15	90	0.09		
	รวม	14.91	92			
ความสามารถทางปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	7.48	2	3.74	31.99***	.000
	ภายในกลุ่ม	10.51	90	0.12		
	รวม	17.99	92			
ความเป็นผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	7.21	2	3.60	33.16***	.000
	ภายในกลุ่ม	9.79	90	0.11		
	รวม	17.00	92			
แรงบันดาลใจ	ระหว่างกลุ่ม	2.146	2	1.07	16.98***	.000
	ภายในกลุ่ม	5.688	90	0.06		
	รวม	7.835	92			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	5.75	2	2.88	46.99***	.000
	ภายในกลุ่ม	5.51	90	0.06		
	รวม	11.26	92			

***p < .001

เมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า ทั้งภาพรวมและรายด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบมีระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายและผู้บริหาร

สถานศึกษาทั่วไป ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายมีระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป ดังตารางที่ 3

จิตวิญญาณของผู้บริหาร	กลุ่ม ผู้บริหาร	X	กลุ่มผู้บริหาร		
			ต้นแบบ	เครือข่าย	ทั่วไป
ความรักความปรารถนาดี	ต้นแบบ	4.54	-	0.41*	0.63*
	เครือข่าย	4.13	-	-	0.22*
	ทั่วไป	3.91	-	-	-
ความจริงใจเสียสละ	ต้นแบบ	4.64	-	0.37*	0.65*
	เครือข่าย	4.27	-	-	0.28*
	ทั่วไป	3.99	-	-	-
ความสามารถทางปัญญา	ต้นแบบ	4.55	-	0.38*	0.69*
	เครือข่าย	4.17	-	-	0.31*
	ทั่วไป	3.86	-	-	-
ความเป็นผู้นำ	ต้นแบบ	4.57	-	0.41*	0.68*
	เครือข่าย	4.16	-	-	0.27*
	ทั่วไป	3.89	-	-	-
แรงบันดาลใจ	ต้นแบบ	3.86	-	0.24*	0.37*
	เครือข่าย	3.62	-	-	0.13*
	ทั่วไป	3.49	-	-	-
รวม	ต้นแบบ	4.43	-	0.36*	0.60*
	เครือข่าย	4.07	-	-	0.24*
	ทั่วไป	3.83	-	-	-

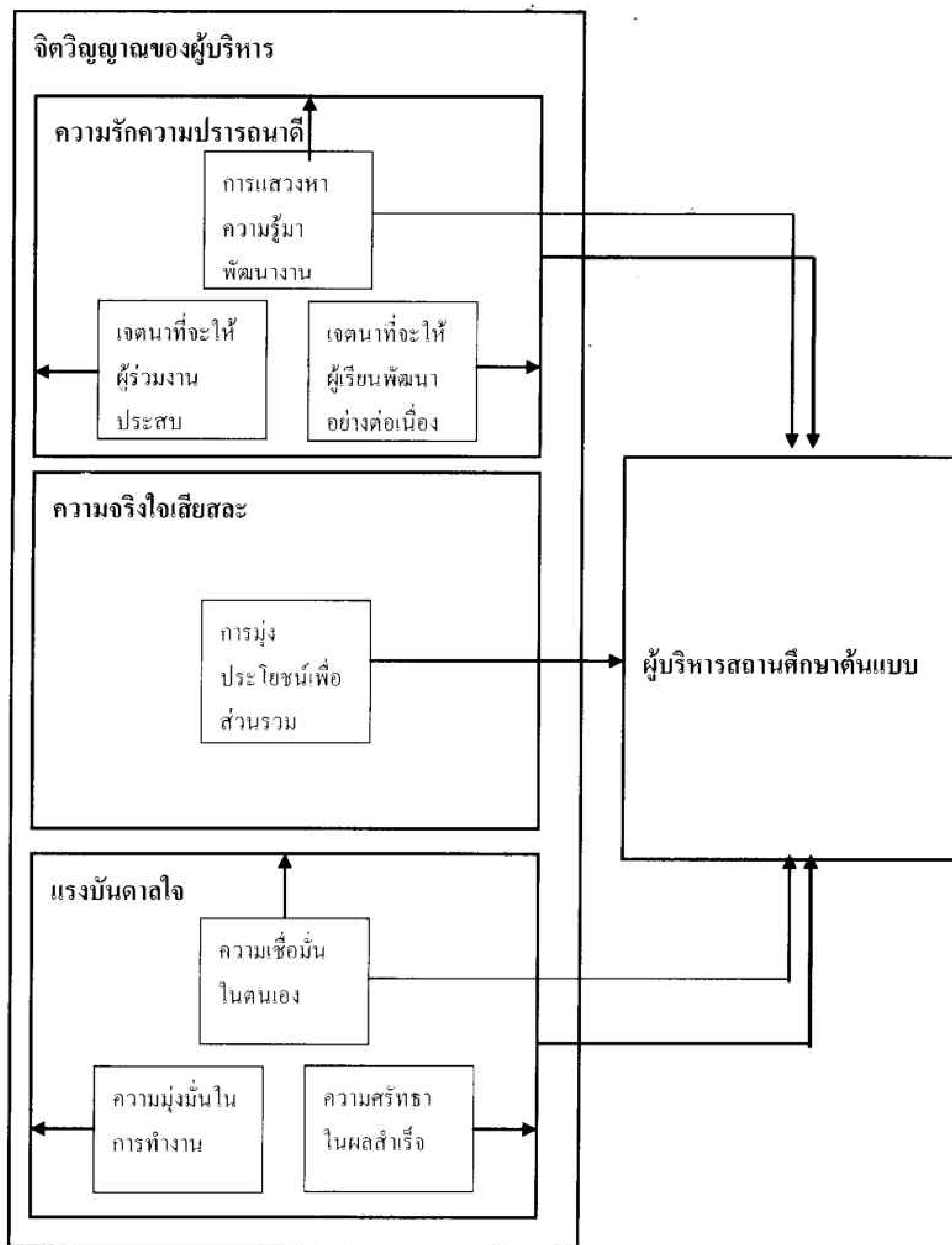
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์จำแนกคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหาร พบว่า คุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารในด้านความรักความปรารถนาดี และด้านแรงบันดาลใจ มีความสามารถในการจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบจากผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไปได้ ร้อยละ 63.40 และผลการวิเคราะห์จำแนก

คุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารในคุณลักษณะย่อย 13 คุณลักษณะ พบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารในการแสวงหาความรู้มาพัฒนางานอย่างต่อเนื่องความเชื่อมั่นในตนเอง และการมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบจากผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไปได้ ร้อยละ 68.80

จากผลการวิเคราะห์จำแนกคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหาร 5 ด้าน 13 คุณลักษณะย่อย มีบางด้านบางคุณลักษณะไม่สามารถ

จำแนกได้ ส่วนที่สามารถจำแนกได้ มี 2 ด้าน 3 คุณลักษณะย่อย จากข้อค้นพบสามารถเสนอเป็นกรอบแนวคิดใหม่ได้ดังนี้

ภาพประกอบ คุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารที่สามารถจำแนกความความเป็นผู้บริหาร สถานศึกษาด้านแบบได้

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาระดับจิตวิญญาณของผู้บริหาร พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน

ระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่าย และ ผู้บริหาร

สถานศึกษาทั่วไป อยู่ในระดับสูง และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบมีระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายและผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาเครือข่ายมีระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป การที่ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบมีระดับจิตวิญญาณของผู้บริหารอยู่ในลำดับสูงสุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบมีจิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรักความปรารถนาดี ด้านความจริงใจเสียสละ ด้านความสามารถทางปัญญา ด้านความเป็นผู้นำ และด้านแรงบันดาลใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัยบุญประเสริฐ (2545) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบมีความมุ่งมั่น มีอุดมการณ์ในการทำงานในสถานศึกษา ทุ่มเทเสียสละ มีแรงบันดาลใจในการเป็นนักบริหารสถานศึกษา ที่ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ลักษณะการบริหาร มีความเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษามีแนวคิดหลักการและวิธีปฏิบัติทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาที่มุ่งการบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น จิตวิญญาณของผู้บริหารจึงมีความสำคัญต่อการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถสร้างคุณภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้บริหารสถานศึกษาจะให้ความสนใจในการพัฒนาและเสริมสร้างจิตวิญญาณของผู้บริหารจนทำให้ผู้บริหารทุกคนไม่สามารถแยกตัวตนจากวิชาชีพและความรับผิดชอบในการเป็นผู้บริหาร ความรู้สึกในความเป็นผู้บริหารจะเป็นคุณลักษณะแก่นแท้ในการแสดงออกทางการบริหารงานที่มีคุณภาพและยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์จำแนกคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหาร ที่พบว่า คุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหาร 2 ด้าน คือ จิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรักความปรารถนาดี และจิตวิญญาณของผู้บริหารด้านแรงบันดาลใจ สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบได้

จิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรักความปรารถนาดี ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะย่อย 3 ประการ คือ การแสวงหาความรู้มาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เจตนาที่จะให้ผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จ และเจตนาที่จะให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารที่สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบได้สูงสุด ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าความรักความปรารถนาดีเป็นคุณลักษณะทางจิตวิญญาณที่มีความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะหากผู้บริหารสถานศึกษาท่านใดมีความรักความปรารถนาดีเป็นทุนอยู่ในจิตใจ ด้านอื่นๆ มักเป็นผลไปจากความรักความปรารถนาดี ทั้งนี้เพราะความรักความปรารถนาดีเป็นความคิดที่อยู่เหนือระดับเหตุผลและตรรกะ สูงกว่าความคิดระดับปรีชาญาณ (Intellect) ที่เกิดจากการทำงานของสมอง เป็นความคิดที่มาจากจิตวิญญาณหรือจิตระดับจิตใต้สำนึก ไม่จำเป็นต้องใช้สมองในการแยกแยะเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โอโช (Osho, 2001, pp. 29-35) กล่าวว่า ความรัก มิตรภาพและความเมตตา ต้องอาศัยปัญญาญาณหรือจิตวิญญาณ เช่นเดียวกับ ปรีชาญาณ ดันสกุ (2543, หน้า 121-122) กล่าวว่า พลังอำนาจแห่งความรักเป็นความบริสุทธิ์ที่เกิดจากเบื้องลึกในจิตใจ อันแท้จริงของมนุษย์ เพียงแต่ให้ความรักความเมตตาความปรารถนาดีด้วยการแสดงออกต่อ

บุคคลอื่นอย่างจริงจังจนเป็นธรรมชาติของตนเอง ย่อมส่งผลให้ผู้อื่นยอมทำตามทุกอย่าง และ นีออดดิง (Noddings, 2003, pp. 59-65) กล่าวถึงคุณลักษณะทางจิตวิญญาณด้านความรักว่า การดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักไม่ใช่เพียงเรื่องธรรมดา แต่เมื่อคนมีความรู้สึกนี้แล้วจะทำให้ต้องการที่จะทำให้อีกคนดีที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถยกระดับจิตของตนเองให้เข้าถึงแก่นแท้ความเป็นตัวตนในการเสริมสร้างความรักความปรารถนาดีได้ วิธีที่ประสบความสำเร็จสูงสุดก็คือการพยายามทำความเข้าใจตรง หรืออาจเรียกว่าการปรับพฤติกรรมทางปัญญา พฤติกรรมทางปัญญาก็คือ พฤติกรรมในการคิดและพฤติกรรมในการใช้ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นการพัฒนาตนเองในระดับปรัชญาและระดับปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งในการทำความเข้าใจตรงหรือการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ผู้บริหารจะต้องรู้จักหาเหตุผลหรือมุมมองเพื่อที่จะสร้างความรู้สึกให้กับตนเอง โดยฝึกการมองว่า มนุษย์ทุกคนไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เลือกชนชาติและภาษา ไม่เลือกศาสนาว่านับถือศาสนาใด ล้วนเป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อแสวงหาความสุขด้วยกันทุกตัวตน การแบ่งปันสิ่งที่เรามีสิ่งที่เราทำได้ย่อมสร้างทางชีวิตที่ดีให้กับผู้อื่นหรือผู้ที่ต้องมีชีวิตอยู่ต่อจากเรานั้นคือคุณค่าที่ล้ำเลิศที่สุดสำหรับการใช้ชีวิตอย่างมีเกียรติและน่าภาคภูมิใจ หากยังไม่สามารถใช้การสร้างความรู้สึกได้มากพอให้ท่านพยายามมองหาต้นแบบที่สร้างคุณค่าที่ล้ำเลิศที่สุดซึ่งมีมากมายหลายท่านในโลก หรือแม้ในประเทศไทยก็ขอให้ท่านจงศึกษาและเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงให้ความรักความปรารถนาดีกับทุกคนชนชั้นโดยมิได้ถือพระองค์ ขอให้ท่านคิดหาเหตุผลมุมมอง

และสร้างความรู้สึกอย่างนี้เสมอ ๆ ท่านผู้บริหารก็จะเป็นบุคคลที่เข้าถึงความเป็นตัวตนในความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่น จากนั้นพลังสร้างสรรค์นี้ก็จะผลักดันให้ท่านแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับครู ให้กับเด็ก การบริหารงานจะมีการพัฒนามีคุณภาพได้อย่างแน่นอน

จิตวิญญาณของผู้บริหารด้านแรงบันดาลใจ ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะย่อย 3 ประการ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมุ่งมั่นในการทำงาน และความศรัทธา ในผลสำเร็จ แรงบันดาลใจเป็นอีกคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารอีกด้านหนึ่งที่ค้นพบว่า สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านนี้ได้ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าแรงบันดาลใจเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับด้านความรักความปรารถนาดีเป็นพลังจากภายในเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ช่วยเสริมการทำงานให้มีพลังมากยิ่งขึ้นจากแก่นแท้ของจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โสภณ สุภาพงษ์ (2544, Online) กล่าวว่า แรงบันดาลใจเป็นความมุ่งมั่นปรารถนาที่ตั้งงาภายในแก่นแท้ของจิตใจ มีคนจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีแรงบันดาลใจมาจากบางสิ่งบางประการ เช่นเดียวกับ เซนเก้ (Senge, 2006, หน้า 151-156) กล่าวว่าความสำเร็จอย่างสูงยิ่งจำนวนมากในหลากหลายอาชีพมาจากจิตในระดับจิตใต้สำนึกหรือจิตวิญญาณเป็นสำคัญ เราสามารถเรียกหรือกระตุ้นได้จากภายในของตัวเราเอง และ ปริญญา ดันสกุล (2543, หน้า 121-122) ยังกล่าวอีกว่า พลังอำนาจแห่งแรงบันดาลใจ เป็นพลังในตนเองที่ใช้ขับเคลื่อนการทำงานให้บรรลุความสำเร็จได้โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งจูงใจจากภายนอก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเสริมสร้างจิตวิญญาณด้านแรงบันดาลใจให้กับตัวเองได้ แรงจูงใจอาจถูกสร้างจากแรง

กระตุ้นภายนอกหรือถูกบุคคลอื่นสร้างมากระตุ้น แต่แรงบันดาลใจผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างขึ้นเองจากภายในตน ซึ่งหลักการสร้างนั้น ใช้หลักการเดียวกันกับการพัฒนาตนเองให้เกิดความรักความปรารถนาดี กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องหาเหตุผลหรือมุมมองเพื่อที่จะสร้างความรู้สึกให้กับตนเองในความท้าทายที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยสร้างความรู้สึกับตนเองให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นว่างานหรือภารกิจที่จะทำนั้นจะต้องสำเร็จอย่างแน่นอน โดยไม่มีข้อกังขาใด ๆ และพร้อมที่จะเผชิญทุกสิ่งทุกอย่าง พร้อมจะฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และมองว่าปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา พร้อมทั้งสร้างภาพความสำเร็จที่น่าชื่นชม อยากเห็นสิ่งนั้นบังเกิดความเป็นจริงที่ปรากฏออกมา อยากให้คนอื่นได้ชื่นชมสิ่งดี ๆ เหล่านั้นกับเราด้วย ท่านผู้บริหารสถานศึกษาต้องเชื่อว่าท่านทำได้แน่นอน หากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถผ่านการสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองได้อย่างแท้จริง สิ่งตามมาคือความมุ่งมั่นในการทำงานก็จะเกิดขึ้นเอง ท่านผู้บริหารจะทำงานอย่างอดทน ไม่ย่อท้อ บางครั้งอาจทำงานจนไม่รู้สึกลัว ไม่รู้สึกหนาวหรือร้อน ไม่เหน็ดเหนื่อยง่าย แม้จะทำงานหนักก็จะมีความสุขในขณะทำงาน และสุดท้ายเมื่องานเสร็จสิ้นไม่ว่าจะสำเร็จตามเป้าหมายครบถ้วนหรือไม่แต่ประการใด ท่านต้องหามุมมองและสร้างความรู้สึถึงคุณค่าอย่างสูงยิ่ง สรรพาคือความสำเร็จ ชื่นชมเห็นคุณค่า และประโยชน์อย่างสูงยิ่ง สร้างความรู้สึท้าทายที่จะทำงานอื่นต่อไป จะเห็นได้ว่าทั้งจิตวิญญาณของผู้บริหารด้านความรักความปรารถนาดีและด้านแรงบันดาลใจมีความสำคัญอย่างยิ่ง

สำหรับคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหาร 3 คุณลักษณะย่อยที่สามารถจำแนกความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบได้ ได้แก่ การแสวงหาความรู้มาพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

ความเชื่อมั่นในตนเอง และการมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน จึงเป็นคุณลักษณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างให้เกิดแก่ตนเอง ดังที่เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2538, หน้า 26-27) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องแสวงหาความรู้และข้อมูลที่ทันสมัยเชื่อถือได้ ทั้งการแสวงหาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์ประกอบกับจุดแข็งจุดอ่อนขององค์การ การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์การจะต้องสอดคล้องกับองค์การและสภาพแวดล้อม การแสวงหาความรู้มาพัฒนา ตนเองจะช่วยให้เกิดความสามารถในการมองการไกลมองภาพองค์กรรวมและการคาดคะเนแรงดัน ผู้บริหารจึงต้องแสวงหาความรู้มาใช้ในการวางแผนและปฏิบัติงานอยู่เสมอส่วนความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารด้านแรงบันดาลใจที่สำคัญที่สุดเป็นขั้นแรกของการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีความมั่นใจในความสามารถในการวิเคราะห์สังเคราะห์งาน การมองเห็นภาพความสำเร็จ เห็นแนวทางการพัฒนา สามารถจูงใจให้ผู้ร่วมงานเห็นตามกล้าตัดสินใจปฏิบัติ พร้อมเผชิญปัญหาและอุปสรรคดังที่อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ (2549, Online1) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นเป็นจุดเริ่มต้นความสำเร็จในชีวิตการทำงาน และ เมอร์ฟี (2006) กล่าวว่าพลังแห่งความเชื่อมั่นเป็นพลังที่สัมพันธ์กับจิตวิญญาณ ทำงานร่วมกับจิตใต้สำนึกเป็นปฏิกริยาการสื่อสารระหว่างจิตสำนึกกับจิตใต้สำนึกเป็นการเข้าถึงสภาวะการรวมจิตมุ่งมั่นที่จะทำงานนั้น และการมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของผู้บริหารอีกคุณลักษณะหนึ่งที่สังคมทุกยุคทุกสมัยต้องการ ทั้งนี้เนื่องจาก การทำงานหรือการดำรงชีพของบุคคลมักมีประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ตนเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ประโยชน์ส่วนรวมควรมาก่อนและมีสัดส่วนมากกว่าส่วนตน

เพราะเมื่อคิดถึงประโยชน์ผู้อื่นเป็นตัวตั้ง วิธีคิด กระบวนการคิด ต้องมีความรอบคอบละเอียด ดังที่ วิชาญ วงษ์ใหญ่ (2548) กล่าวว่าจิตวิญญาณเป็นเรื่อง ของน้ำใจ คนที่ไม่นึกถึงตนเองแต่นึกถึงผู้อื่น เขามีวิธีคิดและพฤติกรรมที่ไม่ทำเพื่อตนเอง มุ่งเน้น การทำเพื่อส่วนรวม และเน้นความทรงจำ รวมหมู่ เช่นเดียวกับ เบร์นส (Sergiovanni, 2004 , p.220; citing Burns, 1978) ที่กล่าวว่า ผู้บริหาร จะต้องพยายามยกระดับจิตสำนึกอยากทำตัว ให้ดีขึ้นซึ่งจะช่วยให้มีสุขภาวะทางจิตวิญญาณ และมีพฤติกรรมที่แสดงออกโดยไม่เบียดเบียน ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เห็นแก่ตัว และช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งการที่ผู้บริหารมีพฤติกรรมเช่นนี้ย่อมส่งผล ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความศรัทธา และยินยอม ทำตามที่ผู้บริหารนำปฏิบัติ ดังนั้นคุณลักษณะทาง จิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา 2 ด้าน 3 คุณลักษณะย่อย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหาร สถานศึกษาควรเสริมสร้างให้เกิดจิตสำนึกและ ความรู้สึกในการปฏิบัติให้เกิดกับตนเองเพื่อคุณภาพ ในการบริหารจัดการในสถานศึกษาเกิดประโยชน์ และความสุขต่อผู้อื่นและต่อตนเองตลอดไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

1. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูสภา อาจนำคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของ ผู้บริหาร ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาส่งเสริมให้ ผู้บริหารมีจิตวิญญาณในด้านที่สำคัญๆ มากยิ่งขึ้น หรืออาจนำไปปรับปรุงองค์ประกอบในการประเมิน ศักยภาพการทำงาน ส่งเสริมพัฒนาการเพิ่ม วิทยฐานะ การปรับปรุงจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้บริหารเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณในการทำงาน ของผู้บริหารให้มากยิ่งขึ้น

2. สภามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เปิดสาขา ศึกษาสาสตร์อาจนำไปประยุกต์ใช้ในการ ประเมินเพื่อคัดเลือกนักศึกษาเข้าเรียนในวิชาชีพ

ชั้นสูง ซึ่งต้องมีคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะทาง อันจะช่วยให้การศึกษาพัฒนาในสาขานั้น ๆ ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา น่าจะมีความชัดเจนใน องค์ประกอบของจิตวิญญาณครูและจิตวิญญาณ ของผู้บริหารมากยิ่งขึ้น อาจช่วยให้การกำหนด ทิศทางในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การกำหนดโครงการในการพัฒนาส่งเสริม การสร้างหลักสูตร การเข้าร่วมโครงการพัฒนา หรือการกำหนดองค์ประกอบในการประเมิน คุณลักษณะของผู้บริหารมีความเที่ยงตรงและ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยซ้ำในกลุ่มผู้บริหารที่ ประสบความสำเร็จในกลุ่มอื่นๆ เพื่อพัฒนาหรือ ยืนยันองค์ประกอบทางจิตวิญญาณให้มีความ ชัดเจน และกว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะงานวิจัยด้านนี้ มีน้อยมาก โดยเฉพาะในสาขาศึกษาศาสตร์

2. ควรมีการวิจัยในกลุ่มของครู เพื่อ สร้างองค์ประกอบทางจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งจะได้ประโยชน์ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น และจะเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อคนจำนวนมากที่ประกอบ วิชาชีพครูรวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะได้ใช้ผลการวิจัยเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณครู ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือ ที่ต่างออกไปจากการวิจัยครั้งนี้ในลักษณะที่ใช้วัด จิตวิญญาณของบุคคลโดยตรงเพื่อประเมินตัวตน สำหรับความเหมาะสมกับการเลือกวิชาชีพหรือ เพื่อทดสอบคุณลักษณะทางจิตวิญญาณของตนเอง เพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาคุณลักษณะที่ยัง พร่องอยู่

เอกสารอ้างอิง

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2544). อาจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุลกับการวางแผนการศึกษา. *วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ* 3 (1) : 29 - 30.
- ประเวศ วะสี. (2537). *พุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิปัญญา.
- ปริญญ์ ดันสกุล. (2543) *ศาสตร์แห่งผู้นำ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ฯ.
- พระธรรมโกศาจารย์. (13 มกราคม 2549). *ครูไทยวันนี้*. [C.D.ROM]. กรองสถานการณ. สถานีโทรทัศน์ช่อง 11.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2548). *ความหมายของจิตวิญญาณ*. เอกสารอัดสำเนา.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2548). ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ 11 ประการ. *จุดสารประชาคมประกันคุณภาพการศึกษา ฉบับพิเศษ* (2) : 14.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). *ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทย ปี 2544*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (13 มกราคม 2549). *ครูไทยวันนี้*. [CD.ROM]. กรองสถานการณ. สถานีโทรทัศน์ช่อง 11.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2538). *วิสัยทัศน์ของผู้นำ*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (13 มกราคม 2549). *ครูไทยวันนี้*. [CD.ROM]. กรองสถานการณ. สถานีโทรทัศน์ช่อง 11.
- โสภณ สุภาพงษ์. (2544). *แรงคลใจแห่งชีวิต*. [ออนไลน์] <http://161.00.139.232/cgi-bin/main/2503/discreption-not.asp> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (กันยายน 21, 2548).
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2549). *ความเชื่อมั่นในตนเอง*. [ออนไลน์] <http://www.hrctender.co.th/HRKnowView>. เข้าถึงข้อมูลเมื่อ (มีนาคม 22, 2549).
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยและพัฒนาของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ ปี 2545*. เอกสารอัดสำเนา.
- Hoy, W.K. and Miskel, C.G. (2005). *Educational Administration : Theory, Research, and Practice*. 7th ed. New York : McGraw – Hill.
- Murphy, J. (2006). *The Power of Subconscious Mind*. New York : BN Publishing.
- Noddings, N. (2003). The Heart of a Teacher. In Ornstein, A.C., L S. Behar-horenstein and E.F. Pajak. *Contemporary Issues in Curriculum*. 3rd ed. Boston : Pearson Education.
- Osho. (2001). *Autobiography of a Spiritually Mytics*. New York : Martin's Press.
- Senge, P.M. (2006). *The Fifth Discipline : The Art and Practice of the Learning Organization*. New York : Doubleday.
- Sergiovanni, T. J., et al. (2004). *Educational Governance and Administration*. 5th ed.